

Libellen gekiekt

Minicursus libellenfotografie

Tekst en foto's: Libellen zijn fotogenieke dieren, die zich met wat geduld vaak goed laten fotograferen. Bijna iedere natuurliefhebber beschikt tegenwoordig over een digitale camera, met als resultaat dat steeds meer mensen libellen fotograferen. Een leuke en leerzame bezigheid, maar helaas blijkt door gebrek aan kennis en de komst van de digitale fotografie dat er minder aandacht wordt besteed aan de foto dan in de tijd voor de digitale camera's. De kwaliteit van de gemaakte foto's loopt hierdoor sterk uiteen. In dit artikel worden tips gegeven voor het goed fotograferen van libellen.

Libellennet

Libellennet (www.libellennet.nl) is sinds september 2008 online en inmiddels zijn en worden er veel foto's geupload op deze site. De Vlinderstichting is hier heel mee en ziet graag het aantal enthousiaste fotografen en tevens libellenwaarnemers groeien. Om deze groep een handje te helpen, volgt hieronder een aantal aandachtspunten en tips voor het maken van goede libellenfoto's.

Wat is een goede libellenfoto?

Het antwoord op deze vraag is afhankelijk van persoonlijke voorkeur en van het doel van de foto. De één houdt van sfeervolle natuurfoto's waarvan de libel slechts een onderdeel uitmaakt, terwijl het de ander puur om de libel gaat met alle kenmerken scherp in beeld. De tips die in dit artikel worden gegeven hebben betrekking op foto's van het laatste type: rustige, duidelijke foto's waarop de soort goed herkenbaar is.

Steenrode heidelibbel (jong mannetje).

Instellingen digitale spiegelreflexcamera (Canon 30D): Sluittijd 1/250, Diafragma 14,0 en ISO 400. Macrolens: Sigma 150mm.

Fotoapparatuur

Digitale spiegelreflexcamera's zijn vaak het meest geschikt voor het fotograferen van libellen. Toch zijn met compactcamera's, die meestal goedkoper zijn, ook goede resultaten te bereiken. Er zijn verschillende redenen om te kiezen voor een digitale spiegelreflexcamera:

Scherptediepte. Door het grote formaat van de sensor in een spiegelreflexcamera is het mogelijk om een kleine scherptediepte op je foto te gebruiken. Het deel dat op de foto scherp is kan variëren van enkele millimeters tot oneindig. Het onderwerp dat belangrijk is kan op deze manier scherp in beeld komen, terwijl de achtergrond vaag is (zie foto linksonder).

Verwisselbare lenzen. Spiegelreflexcamera's geven de mogelijkheid om lenzen te verwisselen, waardoor je een macrolens kan gebruiken. Met een macrolens kan op enkele decimeters afstand de libel goed op de foto worden gezet. Met de compactcamera, ingesteld op de macrostand, kan de libel pas goed in beeld komen als de foto op enkele centimeters wordt gemaakt, waardoor het maken van foto's met een compactcamera extra wordt bemoeilijkt.

Snelheid. Libellen zijn razendsnel en dus zal de camera ook snel moeten zijn. Spiegelreflexcamera's kunnen (afhankelijk van de lens) binnen een fractie van een seconde scherpstellen. Daarnaast kan bij het indrukken van de ontspanknop meteen een foto worden gemaakt. Bij de compactcamera's vertonen beide aspecten een vertraging, waardoor je misschien net dat ene moment mist.

Instelmogelijkheden. Spiegelreflexcamera's geven je de mogelijkheid om alles naar je eigen voorkeur in te stellen: diafragma, sluitertijd, ISO-waarde e.d. Alle instellingen kunnen makkelijk en snel onder één knop worden ingesteld, terwijl bij compactcamera's je eerst door een menu moet worstelen voordat je de foto kan maken.

Toch een compactcamera?

Dat kan. Ook met een compactcamera zijn, met een beetje geduld, mooie foto's te maken. Voordelen van een compactcamera zijn:

Gewicht. Een compactcamera is heel licht en, zoals de naam al zegt, compact. Je neemt 'm overal mee naartoe en merkt bijna niet dat je een camera bij je hebt. In tegenstelling tot een spiegelreflexcamera, waarbij je vaak met een grote zware tas loopt te slepen.

Betaalbaar. Een goede compactcamera hoeft niet duur te zijn. Een spiegelreflexcamera kost al gauw een paar honderd euro en bovendien heb je te maken met dure lenzen en andere accessoires.

Vast objectief. Je hoeft geen lenzen te wisselen. Van stof op de sensor heb je geen last en wil je macrofotograferen dan zet je met één druk op de knop de macrofunctie aan.

Weergave op scherm. Bij een compactcamera kun je op het scherm de foto zien zoals deze wordt afgedrukt. Een voordeel hiervan is dat je alleen met je arm richting de libel kunt bewegen en niet met je hele lichaam, waardoor je de libel minder snel opschrikt.

Video. Met een compactcamera kun je ook korte filmpjes maken. Met een filmpje kun je meer van een libel laten zien dan een momentopname.

Scherptediepte. Een compactcamera heeft een kleine sensor, waardoor een grote scherptediepte wordt bereikt. Dit heeft een groot voordeel bij het maken van bijvoorbeeld een habitatfoto met de libel op de voorgrond. De achtergrond én de libel zijn scherp, waardoor de omgeving waar de libel voorkomt goed te zien is.

Tips voor goede resultaten

Neem de tijd. Met digitale fotografie kun je gemakkelijk tientallen foto's maken, zonder dat je gedwongen wordt kritisch na te denken over waar je mee bezig bent. Dat was in de tijd van fotorolletjes nog anders, vanuit het oogpunt van verspilling. Het is raadzaam om vertrouwd te raken met de verschillende functies van de camera (veel uitproberen) en in het veld aandacht te besteden aan zaken als compositie, belichting en diafragma. Wat is de juiste hoek voor de foto? Welke belichting is het beste?

Let op de stand van de zon. De beste belichting krijg je als de zon schuin achter je staat. De libel wordt dan goed belicht (geen tegenlicht), terwijl je net niet in je eigen schaduw zit. Voordat je de libel benadert is het verstandig, indien mogelijk, al in de goede lijn tussen libel en zon te staan en dan pas de libel te benaderen. Als je dichtbij de libel staat en je kan door het zonlicht geen goede foto maken, loop dan niet op dezelfde afstand om de libel heen. Grote kans dat de libel door beweging meteen wegvliegt. Loop heel langzaam een aantal stap-

Schaduw op de grote roodoogjuffer (vrouwkje).

Instellingen digitale spiegelreflexcamera (Canon 30D): Sluittijd 1/250, Diafragma 10,0 en ISO 320. Macrolens: Sigma 150mm.

Geen schaduw op de grote roodoogjuffer (vrouwkje).

Instellingen digitale spiegelreflexcamera (Canon 30D): Sluittijd 1/500, Diafragma 7,1 en ISO 320. Macrolens: Sigma 150mm.

pen achteruit en maak een grote boog (op acceptabele afstand) om de libel heen. Let op dat je schaduw niet over de libel heen valt, want dan vliegt de libel weg. Zodra je de zon schuin achter je hebt, kun je recht op het dier aflopen.

Benader de libel heel langzaam. Loop er niet meteen op af, maar heb geduld. Elke (snelle) beweging die je maakt, kan ervoor zorgen dat de libel al op grote afstand wegvliegt. Hoe dichterbij je komt, hoe langzamer je moet bewegen. Vaak kan het helpen om door je knieën te zakken op het moment dat je heel dichtbij bent; je bent dan minder groot in de ogen van de libel.

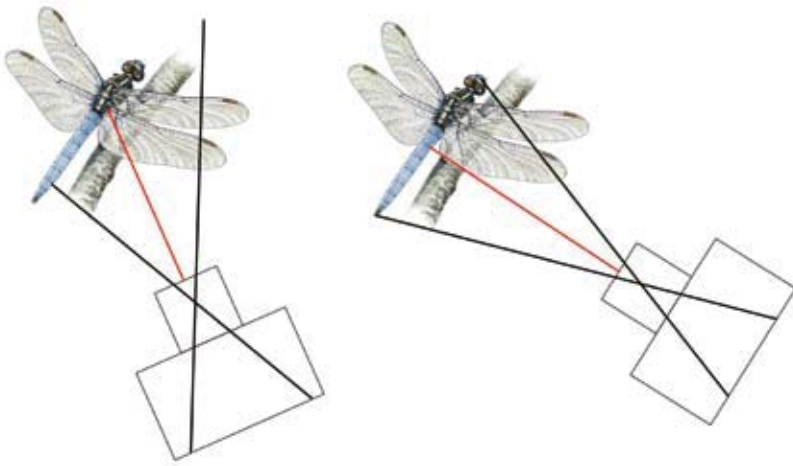
Zorg dat de kenmerken van de libel te zien zijn.

Fotografeer, indien mogelijk, zowel de zijkant als de bovenkant van de libel. Soms is dit in één foto te combineren, soms zijn daar meer foto's voor nodig. Op die manier leg je de meeste kenmerken van de libel vast en is de soort achteraf het beste op naam te brengen.

Zuidelijke oeverlibellen in hun omgeving.

Instellingen digitale compactcamera (Canon PowerShot S80): Sluittijd 1/250 en Diafragma 8,0.

Links: camera niet loodrecht op libel; rechts: camera loodrecht op libel.

Camera niet loodrecht op de variabele waterjuffer (vrouwtje).

Instellingen digitale spiegelreflexcamera (Canon 30D): Sluittijd 1/500, Diafragma 4,5 en ISO 100. Macrolens: Sigma 150mm.

Camera loodrecht op de variabele waterjuffer (vrouwtje).

Instellingen digitale spiegelreflexcamera (Canon 30D): Sluittijd 1/500, Diafragma 4,0 en ISO 100. Macrolens: Sigma 150mm.

Zorg dat de libel helemaal scherp is. Kenmerken zijn dan vrijwel altijd te zien. Bovendien is het doel de libel te fotograferen en zou het zonde zijn als een deel wazig was. Met een hoog diafragma krijg je de libel vaak helemaal scherp, maar ook door de foto (bijna) loodrecht op de libel te maken (zie voorbeelden hiernaast). Zorg er in ieder geval voor dat de hele zijkant en/of bovenkant van de libel (scherp) is te zien van ogen tot achterlijfsaanhangsels.

Soms is het niet mogelijk om (zonder flitsen) de hele libel scherp in beeld te krijgen. Bijvoorbeeld bij onvoldoende zonlicht, of bij een ongunstige positie van de libel. Zorg er dan in ieder geval voor dat de ogen van de libel scherp zijn. Dit is namelijk het eerste waar de kijker (onbewust) op let. Let wel, flitsen maakt de foto soms onnatuurlijk wat betreft de kleuren. Maar soms kan flitsen juist ook een toegevoegde waarde hebben op de kwaliteit van de foto. Ook hierbij geldt dat ieder zijn eigen voorkeur heeft en door veel experimenteren kom je hierachter.

Zorg als het even kan voor een lage ISO. Het instellen van de ISO is afhankelijk van het beschikbare licht en de camera. Gebruik een lage ISO-waarde bij fel zonlicht (100/200), anders wordt de foto overbelicht. Een hoge ISO-waarde (> 400) geeft bovendien veel ruis in de foto. De nieuwe duurdere spiegelreflexcamera's hebben een CMOS-sensor in plaats van de oudere CCD-sensors. Kort gezegd wordt bij een CMOS-sensor elke pixel versterkt dat zorgt voor een hoger contrast en meer details. Dit betekent grofweg dat de ISO bij een camera met een CMOS-sensor twee keer zo hoog (max. 400 ISO) kan worden ingesteld als bij een CCD-sensor (max. 200 ISO).

Ken het gedrag van de libellen. Elke familie heeft zo zijn eigen kenmerkende gedrag. Glazenmakers worden meestal vliegend waargenomen en zijn daarmee misschien wel de lastigste groep om te fotograferen. Glanslibellen maken lange patrouillevluchten en vliegen dus vaak weer langs dezelfde plek. De soorten uit de twee genoemde families blijven geregeld op eenzelfde plek 'stilstaan', waardoor je kan proberen de libel in de lucht te fotograferen. Korenbouten zijn misschien wel de makkelijkste familie om te fotograferen. Korenbouten kenmerken zich doordat ze gebruik maken van zitposten op de grond of hoog in plantenstengels. Ze verdedigen zo een plekje en jagen vaak vanaf hetzelfde punt. Om een korenbout te fotograferen helpt het vaak om bij dat ene plekje te blijven staan in plaats van er achteraan te blijven rennen.

Natuurlijke houding en omgeving. Het mooist zijn libellen in een natuurlijke houding. Op de foto is een zuidelijke heidelibel te zien die is vastgepakt en daarna ergens is neergezet voor een foto. Na het vastpakken van de libel aan de vleugels kan het zo zijn dat de vleugels in de houding blijven staan zoals ze zijn vastgepakt. Ook komt het voor dat vette vingers in de vleugels zichtbaar worden. Niet doen dus.

Het komt natuurlijk vaak voor dat je niet de kans krijgt om de foto te maken zoals je dat graag wilt. De libel vliegt

snel weg, je kan niet om de libel heen lopen, er valt toch schaduw over de libel of je hebt misschien net niet de goede lens op de camera of de instellingen staan niet goed. Dat hoeft geen probleem te zijn. Vaak werkt het goed om de libel eerst 'even snel' op de foto te zetten (dan staat hij er maar op voor determinatie) en vervolgens probeer je om een steeds betere foto van het dier te maken.

Overige tips

- Maak ook eens foto's van de habitat waarin de libel voorkomt
- Probeer eens "artistieke" foto's: niet alleen libel in beeld, maar ook zijn habitat of gedrag. De breedhoekfunctie van sommige compactcamera's is hiervoor zeer geschikt (zie foto op blz. 11).

En misschien wel de belangrijkste tip: uiteindelijk gaat het niet om de camera die de mooie foto maakt, maar om de fotograaf die de camera bedient!

Aandachtspunten

- Scherpste: hoog diafragma en/of loodrecht op de libel fotograferen
- Belichting: niet te veel, niet te weinig, geen tegenlicht
- Achtergrond: rustig, egaal of onscherp, dus afstand tussen achtergrond en libel of lager diafragma
- Natuurlijke houding: de mooiste resultaten krijg je als je de libel niet eerst vangt
- ISO: laag om ruis in de foto te voorkomen.

Zuidelijke heidelibel gevangen en vastgepakt aan vleugels. Instellingen (Canon 30D): Sluittijd 1/250, Diafragma 5,6 en ISO 250. Macrolens: Sigma 150mm.

Na het vastpakken staan de vleugels van deze zwervende heidelibel in niet natuurlijke houding. Instellingen (Canon 30D): Sluittijd 1/320, Diafragma 10,0 en ISO 400. Macrolens: Sigma 150mm.

Deze zwervende heidelibel is niet gevangen en niet vastgepakt, waardoor de vleugels in natuurlijke houding staan. Instellingen (Canon 30D): Sluittijd 1/320, Diafragma 10,0 en ISO 400. Macrolens: Sigma 150mm.